

УДК 070:930.1(477)«1918/1939»

В. У. Коваль

Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт

**БЕЛАРУСКАМОЎНАЯ ВІЛЕНСКАЯ ПЕРЫЁДЫКА
ЯК ГІСТАРЫЧНАЯ КРЫНІЦА ПА ГІСТОРЫІ
ЎКРАЇНСКАЙ ДЫЯСПАРЫ (1918–1939)**

Дадзены артыкул ілюструе выдавецкую дзейнасць беларусаў Вільна ў міжваенны перыяд. Беларускамоўныя газеты і часопісы з'яўляюцца яскравай гістарычнай крыніцай у галіне палітычных, сацыяльных, эканамічных, нацыянальных, адукацыйных і культурных сувязей паміж беларускімі і ўкраінскімі эмігрантамі. У артыкуле засяроджваецца ўвага на гісторыі беларускамоўнай прэсы, беларускай і ўкраінскай эміграцыі.

Кансалідаваная ўкраінская дыяспара адыграла асаблівую ролю ў развіцці беларусаў замежжа. Сродкі масавай інфармацыі ў Вільна стваралі пазітыўны вобраз украінскіх эмігрантаў. Беларускае прэса надавала спецыяльную ўвагу ўкраінцам, асабліва іх палітычнай і грамадскай актыўнасці.

Матэрыял можа быць запатрабаваны не толькі беларускімі гісторыкамі, але і спецыялістамі Украіны. Тэма ўзаемасувязей беларускіх і ўкраінскіх эмігрантаў у міжваенны перыяд з'яўляецца вельмі актуальнай для прынцыповых палітычных рашэнняў у сучаснай геапалітычнай сітуацыі.

Ключавыя словы: беларускамоўная перыёдыка, прэса, гістарычная крыніца, дыяспара, беларуская эміграцыя, украінская дыяспара.

V. U. Koval

Belarusian State Technological University

**BELARUSIAN-LANGUAGE PERIODICALS OF WILNO
AS A HISTORICAL SOURCE IN THE HISTORY
OF UKRAINIAN DIASPORA (1918–1939)**

The article illustrates the publishing activity of Belarusians in Wilno during the inter-war period. Belarusian-language newspapers and magazines are the significant historical source of the political, social, economic, national, educational and cultural ties between Belarusian and Ukrainian emigrants. It is focused on the history of Belarusian-language press, Belarusian and Ukrainian emigration.

The consolidated Ukrainian Diaspora played a particular role for the development of Belarusians abroad. The printed mass media in Wilno depicted the positive image of Ukrainian emigrants. Belarusian press devoted special attention to Ukrainians, especially their political and public activity.

The material may be useful not only for Belarusian historians, but also for the experts of Ukraine. The cooperation between Belarusian and Ukrainian emigrants during the inter-war period is a very actual topic for the principal political decision in the modern world situation.

Key words: Belarusian-language periodicals, press, historical source, Diaspora, Belarusian emigration, Ukrainian Diaspora.

Уводзіны. Беларускамоўная прэса, якая выдавалася ў Вільна ў міжваенны перыяд, з'яўлялася адной з асноўных крыніц інфармацыі для жыхароў Заходняй Беларусі. На старонках газет і часопісаў друкаваліся звесткі публічнага характару, навіны палітычнага, эканамічнага і культурнага жыцця. Перыёдыка, як правіла, цудоўным чынам адлюстроўвала настроі грамадства і перакананні ў віленскім асяродку беларусаў, меркаванні нацыянальна-арыентаванай інтэлігенцыі, а таксама ідэалагічную палеміку ў Заходняй Беларусі. Безумоўна, палітычны кірунак газет і часопісаў вызначаўся пазіцыямі аўтараў ці выдаўцоў перыёдыкі, таму ацэнкі адных і тых жа фактаў у артыкулах выданняў розных арганізацый не заўжды супадалі.

Віленскую перыёдыку неабходна разглядаць у якасці масавай гістарычнай крыніцы пры вывучэнні мінулага беларускай і ўкраінскай дыяспар міжваеннага часу. У адрозненне ад эмігранцкай беларускай прэсы адзначанага перыяду шматлікія выданні Заходняй Беларусі былі больш папулярнымі і пашыранымі, пэўныя газеты і часопісы мелі вялікі тыражы, большасць з іх выдавалася рэгулярна.

Асноўная частка. У міжваенны перыяд Вільня стала культурным і палітычным цэнтрам Заходняй Беларусі, якая на той час уваходзіла ў склад Другой Рэчы Паспалітай. Менавіта там праводзілі яскравыя акцыі найбольш уплывовыя беларускія палітычныя аб'яднанні, разгарнулі сваю дзейнасць

культурныя цэнтры і нацыянальныя грамадскія арганізацыі. Суполкі віленскіх журналістаў, палітычных дзеячоў і настаўнікаў намагаліся сваёй перыёдыкай задаволіць густ любога чытача, там фактычна рыхтавалі да друку газеты і часопісы для кожнай чытацкай аўдыторыі і сацыяльнай групы. У Вільні рэгулярна выходзілі дзесяткі беларускамоўных газет і часопісаў, дзе надавалася асабліва ўвага пытанням палітычных перспектываў беларускай нацыі, эканамічным аспектам развіцця яе этнічных тэрыторый, а таксама актуальным культурным навінам. З усяго масіву прэсы можна вылучыць найбольш папулярныя групы выданняў: грамадска-палітычныя, літаратурна-мастацкія, рэлігійныя, прафесійныя, гумарыстычныя.

Найбольш поўная і багатая калекцыя прэсы міжваеннай Вільні захоўваецца ў аддзеле рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай нацыянальнай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Частка нумароў адзначаных газет і часопісаў размешчана ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, асобныя экзэмпляры – у Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва.

Дадзеная група масавых гістарычных крыніц выкарыстоўваецца спецыялістамі не ў поўнай ступені. Існуе патрэба ў распрацоўцы метадыкі выкарыстання матэрыялаў перыёдыкі спецыялістамі ў галіне крыніцазнаўства, бо нярэдка артыкулы на старонках газет і часопісаў могуць адзначацца суб'ектывізмам аўтараў, рэкламным характарам ці ідэалагічным ціскам на рэдакцыю.

Разам з тым шэраг маладых сучасных беларускіх даследчыкаў на высокім прафесійным узроўні звярнуліся да матэрыялаў прэсы Заходняй Беларусі, выкарыстоўваючы апошнія метадалагічныя распрацоўкі. Сур'ёзным аналізам і наватарскімі ацэнкамі адрозніваюцца публікацыі А. Горнага [1], у якіх перыёдычны друк Заходняй Беларусі выкарыстоўваецца як шматаспектная гістарычная крыніца, унікальная і каштоўная па сваёй сутнасці.

Ступень свабоды выдаўцоў віленскай прэсы цалкам адпавядала ўнутранапалітычнай сітуацыі ў Другой Рэчы Паспалітай. Максімальная колькасць матэрыялаў пра дзейнасць беларусаў замежжа і пра навіны ўкраінскай дыяспары была апублікавана на пачатку 1920-х гадоў. Першапачатковы п'юралізм думак у перыёдыцы быў спынены ўзмацненнем польскай цензуры, што дэманструюць віленскія газеты і часопісы другой паловы 1920-х гадоў. У 1930-я гады аўтары матэрыялаў намагаліся не кранаць тэму складанага жыцця эмігрантаў, бо за падобныя артыкулы польскія чыноўнікі маглі канфіскаваць увесь тыраж. З 1930-х гадоў ужо складалася

жорсткая мадэль кантролю за прэсай нацыянальных меншасцей.

Прыкладам польскіх рэпрэсіўных метадаў у дачыненні да беларускага перыёдычнага друку стала справа папулярнай беларускамоўнай газеты «Крыніца», якую ўлады зачынілі ў 1925 г. Варта адзначыць, што дадзенае выданне мела сваіх шматлікіх прыхільнікаў у асяродку эмігрантаў, адводзіла нямала месца іх навінам і падзеям, сістэматычна пісала пра супрацоўніцтва беларусаў і ўкраінцаў замежжа. На аснове той жа віленскай прэсы можна зрабіць выснову, што ў 1925 г. рэдактара газеты Б. Туронка арыштавалі, а выданне зачынілі. «17/VIII.1925 г. па загаду сьледавацеля III вобласці м. Вільні быў арыштаваны рэдактар «Крыніцы» Б. Туронак і пасаджаны ў вастрог на Лукішках» [2], – пісалася ў газеце «Жыцьцё беларуса».

Б. Туронку было прад'яўлена абвінавачанне ў дзесяці эпизодах парушэння закона на старонках розных нумароў «Крыніцы». Нягледзячы на тое, што польскія ўлады зачынілі дадзенае перыёдычнае выданне, беларуская інтэлігенцыя не магла пагадзіцца з ліквідацыяй газеты. «Крыніца» была адной з найстарэйшых беларускамоўных газет у Вільні, якая выдавалася 9 гадоў, з якіх 2 гады – у Мінску і Петраградзе, а апошнія 7 – у Вільні [3]. Фактычна ўся рэдакцыя «Крыніцы» ўвайшла ў склад новай газеты пад назвай «Беларуская крыніца», якая пераняла традыцыю ўсебакова асвятляць дзейнасць эмігрантаў у розных краінах свету.

Згодна з польскім законам, журналісты мелі права не падпісваць свае артыкулы, таму вялікая колькасць вострых палітычных матэрыялаў публікавалася без імёнаў ці псеўданімаў аўтараў. Пры аналізе віленскай прэсы гэты факт значна ўскладняе працу гісторыкаў, бо ў большасці выпадкаў на сённяшні дзень аўтарства ўзнавіць проста немагчыма. Разам з тым крымінальная адказнасць за выхад прэсы ўскладалася на рэдактара ці выдаўца перыёдыкі, які меў права не называць аўтара [4]. Менавіта па дадзенай юрыдычнай схеме ўся віна за публікацыі «Крыніцы» ўскладалася на яе рэдактара Б. Туронка.

Нягледзячы на ціск польскіх улад, прэса Заходняй Беларусі і беларускай эміграцыі намагалася ўздываць пытанне нацыянальнай дыскрымінацыі ў Другой Рэчы Паспалітай. Карэспандэнты ў віленскіх газетах і часопісах рэгулярна падкрэслівалі, што беларускі і ўкраінскі народ разам вымушаны змагацца з палітычным і эканамічным ціскам у Польшчы.

Віленская прэса з абурэннем публікавала матэрыялы не толькі пра масавыя арышты беларусаў, але і пра барацьбу за нацыянальныя правы ўкраінцаў. «Як і ў мінулыя гады, і сёлета

польскія ўлады зрабілі масавыя арышты сярод украінцаў, асабліва на Валыні і ў Палессі. ... Пролі 7-мільённага ўкраінскага народа тасуецца пляновая сыстэма гвалтаў, пазбаўляючы яго элементарных нацыянальных правоў», – пісала газета «Жыццё беларуса» [5]. У падобных артыкулах беларусы разам з украінцамі выступалі саюзнікамі і змагарамі за свае нацыянальныя правы.

Вялікая ўвага на старонках перыёдыкі надавалася пытанням развіцця Заходняй Украіны, УССР і дзейнасці ўкраінскай дыяспары. У пэўных выданнях нават вылучалася асобная рубрыка, каб размяшчаць інфармацыю пра навіны ўкраінскага народа. Напрыклад, выдаўцы газеты «Беларуская крыніца» вялі спецыяльную рубрыку «З украінскага жыцця», якая рыхталася сістэматычна, што пераконвае ў яе папулярнасці.

Да выданняў, якія надавалі значную ўвагу дзейнасці эмігрантаў, неабходна аднесці наступныя газеты і часопісы: «Наша праўда», «Воля працы», «Беларускі Звон», «Жыццё беларуса», «Вольны сыцяг», «Наш сыцяг», «Голас Беларуса», «Родны край», «Сын Беларуса», «Беларуская доля», «Калосьсе», «Бюлетэнь Таварыства Беларускае Школы», «Змаганьне», «Biełaruskaja Krynica», «Krynica», «Kaladny zwon». Большасць перыядычных выданняў рыхталася да друку кірыліцай, аднак частка газет і часопісаў выходзіла лацінкай.

Віленская прэса актыўна выпісвалася беларусамі замежжа, з матэрыялаў газет і часопісаў эмігранты маглі даведацца пра стан рэчаў на радзіме, пра эканамічную і палітычную сітуацыю на Бацькаўшчыне. Найбольшую папулярнасць віленскія выданні мелі ў Чэхаславакіі і Злучаных Штатах Амерыкі. Амерыканскія беларусы напісалі шчыры ліст у газету «Крыніца», тэкст якога быў апублікаваны ў адным з нумароў за 1926 г. «Užo hod, jak ty atrymliwaem «Krynica» i čytajuču jaje, jana nam mocna padabałasia, bo hrupaminaje nam rodny kraj, swaju wiosku» [6], – пісалася ў лісце. Дадзены матэрыял на сённяшні дзень тлумачыць нам: выдаўцы віленскіх газет і часопісаў добра ўсведамлялі, што да іх кола чытачоў адносяцца таксама беларусы замежжа. Менавіта таму на старонках перыядычных выданняў Вільні спецыяльна публікавалі рубрыкі пра дзейнасць беларусаў у Чэхаславакіі, Аргенціне, ЗША, Латвіі, Літве, Францыі і г. д. Пытаннем узаемадзеяння беларускіх і ўкраінскіх эмігрантаў надавалася асобная ўвага, бо фактычна ўсе падобныя артыкулы прадстаўлялі ўкраінскую дыяспару ў выключна пазітыўным святле.

У сваёй прэсе беларусы падрабязна апісвалі адкрыццё ўкраінскіх музеяў, навуковых цэнт-

раў і ўніверсітэтаў замежжа. Не абышлі ўвагай беларускія карэспандэнты набор студэнтаў у вышэйшыя ўкраінскія навукальныя установы замежжа («Весткі з Прагі») [7], а таксама ў прэсе апісваліся кірункі дзейнасці навуковых інстытутаў ўкраінскай дыяспары («Адкрыццё ўкраінскага навуковага інстытута ў Берліне») [8]. Аўтары выданняў сачылі за дзейнасцю ўстаноў, пісалі пра іх уплыў на беларускую грамаду, аналізавалі магчымасць выкарыстання ўкраінскага арганізацыйнага вопыту для беларусаў у эміграцыі. Прыкладам можа быць артыкул «Музей Вызвольнай Барацьбы Украіны» з газеты «Беларуская Крыніца» за 1926 г. «U Prazie Českej, z inicjatywy Źkrajinsk. Uniw. SarhanizawaŹsia Muzej Wyzwolnaje Baračby Źkrajny. Meta muzeju – žbiraŹnie i pierachawaŹnie pamiatok, dakumantaŹ, słowam, usialakich rečaŹ, što majuć biezpasiaredni abo pasiaredni Źwiazak z wyzwolnaju baraćboju Ukrainy, a asabliwa Źsiešwietnaje wajny, rewalucyj, dy nacyjanalnaj wajny za niezaleŹnašć Ukrainy» [9], – пісалася ў газеце.

У рэпартажы падкрэслівалася магчымасць і неабходнасць наведання украінскіх музеяў беларусамі Прагі, таму там быў апублікаваны дакладны адрас установы. Для тых асоб, якія не мелі такой магчымасці, але зацікавіліся музеем, аўтар матэрыяла (артыкул не падпісаны) прапанаваў пашукаць неперыядычны часопіс «Вісці», што рыхтаваўся да друку супрацоўнікамі Музея вызвольнай барацьбы Украіны.

Тэма супрацоўніцтва беларускага і ўкраінскага студэнцтва ў Празе патрабуе глыбокага і ўсебаковага даследавання. Віленская прэса пераконвае, што беларусы з энтузіязмам далучаліся да мерапрыемстваў украінскай моладзі ў Чэхаславакіі. Напрыклад, газета «Крыніца» сістэматычна друкавала матэрыялы пра ўзаемасувязі студэнцкіх арганізацый.

Выданне падкрэслівала, што на Кангрэсе ўкраінскага студэнцтва, які ў 1925 г. адбываўся ў Празе, выступалі з прадмовай таксама беларускія дэлегаты: «Dziela sławiansaje «gruŹaŹni» cikaŹna adznačuć, što, aprača biełarusaŹ, nihto z sławianaŹ nia witaŹ» [10]. Публічна прывітаў удзельнікаў Кангрэса член Студэнцкай арганізацыі беларускага сялянскага саюза Федар Клаўсыч.

Таксама газета «Крыніца» пісала пра актыўны ўдзел беларускай моладзі ў Тыдні ўкраінскіх высокіх школ у Празе ў артыкуле «З жыцця ўкраінскіх бежанцаў у Празе» [11]. Правядзенне акцыі рэгулярна суправаджалася разнастайнай і цікавай культурнай праграмай, выконваліся народныя ўкраінскія танцы і песні.

Часам пэўныя матэрыялы з віленскай прэсы пра дзейнасць устаноў дапаўняюць сучасныя беларускія даследаванні фактурай пра іх працу

і каштоўнымі дэталямі кірункаў уплыву ці крыніц фінансавання. Безумоўна, апублікаваная ў міжваенны час інфармацыя, можа пашырыць звесткі пра ступень уздзеяння інстытуцыянальных цэнтраў украінскай дыяспары на беларускіх эмігрантаў.

У адным з такіх артыкулаў з газеты «Беларуская крыніца» пад назвай «Новая Беларуская ўстанова ў Празе» [12] апісваецца адкрыццё Беларускага навуковага кабінета ў лістападзе 1927 г. пры Украінскім інстытуце грамадазнаўства. Пра ўкраінскі інстытут сучасныя вучоныя ўзгадваюць часта, але варта падкрэсліць выключную ролю ўстановы для беларускай эміграцыі, пры якой дзейнічаў беларускі навукова-даследчы цэнтр.

Матэрыял артыкула падрабязна пералічвае кірункі дзейнасці Беларускага навуковага кабінета, што цудоўным чынам дэманструе маштабную падтрымку ўкраінскага грамадства. Кабінет займаўся збіраннем і сістэматызацыяй матэрыялаў па гісторыі, літаратуры, геаграфіі, мастацтву Беларусі; арганізацыяй бібліятэкі беларускіх выданняў, таму выпісваў беларускую перыёдыку ў Прагу; навуковым вывучэннем культурна-гістарычнай спадчыны беларускага народа, яго сацыяльна-эканамічных, геаграфічных і гаспадарчых асаблівасцей; развіваў сталы міжнародны сувязі; намагаўся вызначыць месца і ролю беларусаў у гісторыі Заходняй Еўропы і г. д.

Асобную групу артыкулаў складаюць матэрыялы пра культурнае супрацоўніцтва беларускіх і ўкраінскіх эмігрантаў. Распаўсюджанай практыкай для беларусаў замежжа стала запрашэнне прафесійных украінскіх спевакоў на нацыянальныя святы і вечарыны. Блізкая пеўчая традыцыя дазволіла ўкраінскім музыкам выконваць беларускія песні, нібыта свае родныя. Напрыклад, у артыкуле «Вечар беларускай песні ў Празе» [13] апісваецца правядзенне беларускага мерапрыемства, на якім сваім майстэрствам і талентам вызначыліся ўкраінскія спевакі. Дадзены матэрыял і ацэнкі аўтара былі тыповымі для беларускіх эмігрантаў, бо ўкраінскія музыкі нярэдка дапамагалі ў арганізацыі культурных вечарын. Аўтар падкрэслівае, што асаблівы поспех мела выступленне вядомай ўкраінскай спявачкі, прафесара Украінскага інстытута ў

Празе пані Д'ячэнка, яна выконвала лірычныя, абрадавыя, сямейныя і жартаўлівыя песні. Украінскі прафесар пані Д'ячэнка спецыяльна для публікі прачытала лекцыю пра песенную традыцыю, а яе педагагічная дзейнасць была дапоўнена чароўным выкананнем спеваў.

Беларускія эмігранты неаднаразова пачыналі дабрычынныя акцыі па збіранню матэрыяльных сродкаў на карысць сірот Заходняй Беларусі, студэнтаў ці малазабяспечаных грамадзян. Віленская газета «Новае жыццё» намагалася сістэматычна публікаваць звесткі пра сумы ахвяраванняў, а часам на старонках выдання друкаваліся і прозвішчы саміх ахвярадаўцаў. На жаль, падобныя акцыі мелі нерэгулярны характар. Менавіта таму выдаўцы віленскай прэсы часта звярталіся да прадстаўнікоў беларускай дыяспары з просьбамі аб дапамозе, пры гэтым прапанавалася выкарыстаць паспяховы ўкраінскі вопыт. «Amerykanskija Ukraincy afiarawali blizu 1.500 dalaraŭ na narodnuja ratreby ŭ Zachodniaj Ukrainie. Pryhoży hetu pastupak Amerykankich Ukraincaŭ rawinien służyć prykladam našym Bielarusam u Amerycy» [14], — пісалася на старонках газеты «Беларуская крыніца». Рэгулярна публікаваліся матэрыялы пра дабрачынны характар дзейнасці ўкраінскіх эмігрантаў на карысць свайго народа, што на старонках віленскай прэсы ставілася ў прыклад беларусам.

Заклучэнне. Такім чынам, віленская прэса міжваеннага перыяду з'яўляецца комплекснай гістарычнай крыніцай мінулага беларускай эміграцыйнай хвалі. Разам з тым матэрыялы дадзеных газет і часопісаў могуць значна дапоўніць сучасныя даследаванні па гісторыі ўкраінскай дыяспары, якая рабіла выразны ўплыў на дзейнасць беларусаў замежжа. На старонках выданняў пад жорсткім наглядом польскай цензуры апісваюцца супольныя палітычныя, эканамічныя і культурныя беларуска-ўкраінскія праекты. Унікальнасць беларускамоўнай міжваеннай прэсы ў яе поўнай адпаведнасці часу. Сістэма зваротнай сувязі з чытачамі дазволіла карэспандэнтам перыёдыкі адлюстраваць актуальную грамадскую думку пэўнага перыяду, а таксама зрабіць уплыў на масавую свядомасць аўдыторыі ў фарміраванні пазітыўнага вобраза ўкраінскай эміграцыі.

Літаратура

1. Горны А. Вобраз беларускага паланафільства на старонках беларускамоўнага друку міжваеннай Польшчы // Acta Albaruthenica. 2013. Т. 13. С. 293–304.
2. Доля «Кгунісу» і яе рэдактара // Жыццё беларуса. 1925. № 7. С. 3.
3. Доля «Кгунісу» і яе рэдактара // Жыццё беларуса. 1925. № 7. С. 3.
4. Сарока П. В. Умовы развіцця польскага і беларускага перыядычнага друку на тэрыторыі Заходняй Беларусі (1920–1939 гг.) // Наука – 2009: сб. науч. статей: в 2 ч. 2009. Ч. 2. С. 37.
5. Апэляцыя украінцаў да сусветнай апініі // Жыццё беларуса. 1925. № 14. С. 1.

6. Awin L. Bielarusy ŭ Amerycy // Bielaruskaja Krynica. 1926. № 5. С. 6–7.
7. Весткі з Прагі // Беларускі Звон. 1922. № 15. С. 4.
8. Adkrycćie ŭkrainskaha nawuķowaha instytutu ŭ Berline // Bielaruskaja Krynica. 1926. № 43. С. 6.
9. Muzej Wyzwolnaje Baraćby Ŭkrainy // Bielaruskaja Krynica. 1926. № 5. С. 7.
10. Kanhres ukrainskaha studenstwa // Krynica. 1925. № 30. С. 7.
11. К. Z жыćcia ukrainskich biežancaŭ u Prazie // Krynica. 1924. № 4. С. 6.
12. Nowaja Bielaruskaja ŭstanowa ŭ Prazie // Bielaruskaja Krynica. 1928. № 14. С. 3.
13. N. Wiečar bielaruskaj pieśni ŭ Prazie // Bielaruskaja Krynica. 1927. № 27. С. 1.
14. Z жыćcia ŭkrainskaha // Bielaruskaja Krynica. 1927. № 30. С. 3.

References

1. Gorny A. Image of Polish patriotism among Belarusians on the pages of the Belarusian-language press of Poland during inter-war period. *Acta Albaruthenica*, 2013, vol. 13, pp. 293–304 (In Belarusian).
2. Destiny of «Krynitsa» and the editor. *Zhyts'tse belarusa* [Life of Belarusian]. 1925, no. 7, p. 3 (In Belarusian).
3. Also.
4. Saroka P. V. Conditions of development in Polish and Belarusian periodicals on the Western Belarus (1920–1939 гг.). *Nauka – 2009* [Science – 2009], 2009, part. 2, p. 37 (In Belarusian).
5. Address of Ukrainians to world consciousness. *Zhyts'tse belarusa* [Life of Belarusian], 1925, no. 14, p. 1.
6. Awin L. Belarusians in America. *Belaruskaya Krynitsa* [Belarusian Source], 1926, no. 5, pp. 6–7. (In Belarusian).
7. News from Prague. *Belaruskij zvon* [Belarusian toll], 1922, no. 15, p. 4 (In Belarusian).
8. Opening of scientific institute in Berlin. *Belaruskaya Krynitsa* [Belarusian Source], 1926, no. 43, p. 6 (In Belarusian).
9. Museum of struggle for freedom of Ukraine. *Belaruskaya Krynitsa* [Belarusian Source], 1926, no. 5, p. 7. (In Belarusian).
10. Congress of Ukrainian students. *Krynitsa* [Source], 1925, no. 30, p. 7 (In Belarusian).
11. К. About life of Ukrainian emigrants in Prague. *Krynitsa* [Source], 1924, no. 4, p. 6.
12. New Belarusian institution in Prague. *Belaruskaya Krynitsa* [Belarusian Source], 1928, no. 14, p. 3. (In Belarusian).
13. N. Party of Belarusian sings in Prague. *Belaruskaya Krynitsa* [Belarusian Source], 1927, no. 27, p. 1 (In Belarusian).
14. About Ukrainian life. *Belaruskaya Krynitsa* [Belarusian Source], 1927, no. 30, p. 3 (In Belarusian).

Інфармацыя пра аўтара

Коваль Вольга Уладзіміраўна – кандыдат гістарычных навук, старшы выкладчык кафедры гісторыі Беларусі і паліталогіі. Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт (220006, г. Мінск, вул. Свядлова, 13а, Рэспубліка Беларусь). E-mail: koval@belstu.by

Information about the author

Koval Volha Uladzimirauna – Ph. D. History, senior lecturer of the Department of History of Belarus and Political Science. Belarusian State Technological University (13a, Sverdlova str., Minsk, Republic of Belarus). E-mail: koval@belstu.by

Пасцымніў 14.03.2015